

קווין אליזבת השערווייה

מאבק ללא פשרות חולל הרב יעקב מזרחי ז"ל, מבכירי פעילי אגודת ישראל ברחובות וחבר כנסת מטעמה בכנסת השביעית, עם עגינת אניית התיירים הגדולה בתבל, ה'קווין אליזבת' בחופי אשדוד | המאבק הביא לתיקוני חקיקה משמעותיים בספר החוקים הישראלי | לרגל יום פטירתו, א' באלול תש"ח

יהודה לייב סופר

לא ידע פשרות מה הן. כך היה בנושאי תקציבים וכך היה ביתר כללי הסטטוס קוו. במיוחד זכורה פעילותו הרבה בסערת השבת שפרצה עם עגינת אניית 'קווין אליזבת' הבריטית. היה זה בתקופת שלטון השמאל, מנהיגי השמאל שלא נודעו בחיבה יתירה לכל אשר סממן יהודי עליו, שלטו שליטה בלי מצרים. גדולי ישראל ושליחיהם בעסקנה הציבורית ראו בעיניים כלות את עיקרי הדת, עליה מסרו יהודים בכל הדורות את נפשם, נרמסים תחת רגלי הפקידים הממשלתיים בצורה רשמית וספונטנית, מבלי שיעמיי דו אפילו פנים של עושי עוולה. היה זה הרב מנחם פרוש שליט בפעילותו הרבה לעצור בעד המשחית. נפשו הזכה לא יכולה היתה לסבול את חרמית הדת. הוא לא היה מסוגל לכך. כך הפכו ירחי כהונתו כח"כ לחודשים מלאי תהפוכות וסערות גולדות, ומאבקים חסרי פשרה. 'לסערת אניית הפאר קווין אליזבת', קדמו סערות שבת מקומיות שחולל הרב מנחם פרוש ללא חת. משך כל שנות כהונתו במשרות שונות בעיריית רחובות הוא נלחם נגד חילולי השבת ההמוניים בעיר. נפשו נטפה דם בראותו קבוצות ספורט הרומסים את כבודה של שבת מל' ונדבה. יצוין שלמרות הפלא אותם אלה נגדם נלחם במלחמת השבת ברחובות הגיעו להשתתף במסע הלווייתו וחלוקו לו כבוד אחרון. היה מי ששאל אותם לפרש השתתפות זו בצעידה אחר מיטתו של מי שנלחם נגדם ולא ידע פשרות מה הן. הללו השיבו בנימה כנה: 'באנו לכבוד מאחר והוא היה אדם אמתי. הכרנו שאת מאבקי בנו הוא עשה מתוך כאב לב כנה ונכון, לא משום סיבה אחרת'.

'קווין אליזבת' עוגנת בישראל

ובחזרה לקווין אליזבת: פרשייתה של אניית הפאר הבריטית 'קווין אליזבת' החלה בשבת חול המועד פסח של שנת תשל"ג. מי היתה אותה אנייה מפוארת? - היא היתה בעולם דאז גולת כותרת של נהנתנות הצפה בין נחשולי הים. 'אגונית התיירים הגדולה בעולם' - היא כונתה, ובצדק, היא הורכבה מהיכלי פאר רבים, שכיות חמדה לאין ספור ושטחי מרחב הנפרשים למלוא רוחב העין. היא נשאה את הדגל הבריטי והכילה יותר ממה שהשכל יכול לשער. אחד ששר אולמות אוכל מרווחים

תפקידים ציבוריים רבים ונכבדים עטה הרב יעקב מזרחי זצ"ל על כתפיו במהלך ימים שהיו מקשה אחת של מעש למען הוולת ולי מען קדשי ישראל. בין היתר הוא הוכר כמנהל מחלקת עדות המזרח באגודת ישראל, כסגן ראש עיריית רחובות, סגן יו"ר המרכז הארצי של אגודת ישראל ואפילו כחבר כנסת. אולם כל אלה לא היו אלא כמסגרות רשמיות לאשו היוקדת של הרב יעקב. מקורביו ובני משפחתו ידעו שהגחלים המבעבעים את אש הפעולה אשר לשנותיה מלחכות את מלעות הכפרונות הציניות ומצילות נפשות יהודיות מבין שיני אריות, הם גחלי התורה והיראה. תלמיד חכם מופלג היה הוא, שקדן המנצל כל רגע פנוי מעסקנות ללימוד התורה, לצלילה בתורה הנגלה והעמקה בתורת הרו. תר רתו ויראתו הם אלה שהגיעו את 60 שנותיו הבעורות והבהולות שהסתיימו באפחת חרבו של מלאך המוות בא' באלול תש"ח, ימים אחרים לאחר שלקה בלב, בלדרכו לפגישה ציבורית. בספר הנפלא 'דרך כוכב מיעקב' היוצא לאור באלה הימים, נפרשת מסכת חייו ופעלו, על פני מאות עמודים גדושי זכרונות, ומאונות ומסמכים. הספר שנכתב ביד אמן, מועטר במסמכים נדירים וראשוניים מתוך ארכיון אגודת ישראל בירושלים, ואשר נבררו ונ מסרו באדיבותם הרבה של הרב מנחם פרוש ע"ה ולבה"ח סגן שר החינוך, הרב מאיר פרוש ה"ו (הספר בהוצאת מוסדות אור יעקב ואור זרוע בהנהלת בניו הרב אליעזר מזרחי והרב שלמה מזרחי. עורך הספר: ר' שניאור זלמן ברגר).

מלחמת השבת

הרב מזרחי כחבר כנסת למעלה משנה, כחלק מהסכם רוטציה בכנסת השביעית. היה זה הח"כ הווינצאי הרב יעקב שלמה גרוס ז"ל שהחליט לפנות לו את מקומו, כשחשיבות ייצוגם של בני עדות המזרח מהווה העילה המרכזית לכך. באותו פרק זמן הספיק הרב מזרחי לפעול רבות ונצורות, כל תושב ישראלי באותם ימים הכיר את שמו הודות לפעילותיו וסערותיו. כשהגיע לקדשי הדת, הוא

הרב יעקב מזרחי

הרב מזרחי בחברת עולים חדשים אותם קיבר לתורה ולעבודת ה'

הרב מזרחי נואם בקול חוצב להבות, באירוע תורני בפני עולים חדשים

בפעילות בשדה החינוך בתל אביב

בלה את פני הבאים, כשבמקום נוכחת אף נציגות רשמית ממדרגה ראשונה - שר התחבורה דאז, מר שמעון פרס. לא היה זכר ליום השבת.

מחאה בראש חוצות

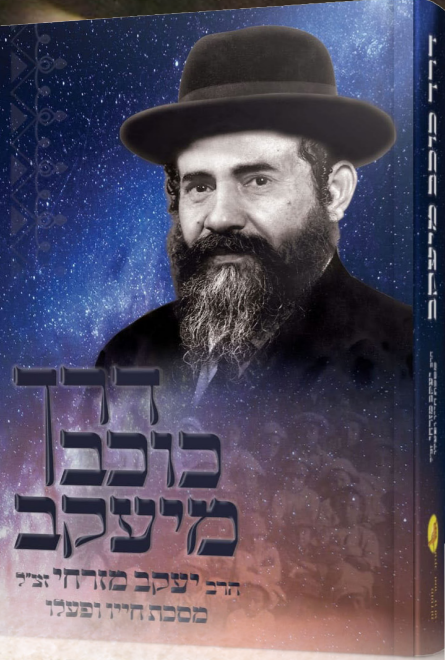
חילול השבת ההמוני גרר לאחריו נחשול סערתי במיוחד ברחבי הארץ. דיונים סוערים ומעלי עשן נערכו בישיבת הממשלה שהתקיימה עובר לע" גינתה של האנייה המפוארת. חברי הכנסת של 'אגודת ישראל' החליטו לא לעבור על החרפה בשתיקה, הרב מנחם פרוש ז"ל, הרב שלמה לורנץ ז"ל והרב יעקב מזרחי ז"ל, מחו בכלי התקשורת ומעל במות ציבוריות נוספות על יום המנוחה הקדוש שחולל.

אם עדיין נותרה סיפת זעירה של שלווה בליבו של הרב מזרחי, הגיעה הידיעה הבאה שפורסמה ב'המודיע' ומחתה אותה כלי. הידיעה שהתפ" רסמה באותם ימים, התריעה על מחולל שערורייתי נוסף מעל סיפונה של 'קווין אליזבת'. 'נציגים ישראליים ביקשו אוכל טרף בקווין אליזבת', זעקה הכותרת שזעזעה את אמות הספים. הידיעה סיפרה למגינת לב על מספר נציגים ישראליים שעלו על האנייה בהגיעה לנמל אשדוד והתיישבו לאכול באחד מאולמות האוכל המפוארים שלה. כשנשאלו על ידי הצוות מה ירצו להזמין, הם בחרו לא פחות מאשר כריכי 'דבר אחר', זאת למורת רוחם של נוסעים יהודיים אחרים ופשוטניים קצת ששבשו פניהם בבושה וטמנו ראשם בכלימה. רמיסת הדת לשם רמיסת הדת. שערורייה של ממש. וזה לא נגמר כאן, ידיעה נוספת סיפרה על כי קבוצת תיירים שהגיעו באנייה הוסעו בהסעה רשמית לבקר ב'כותל המערבי' בעיצומו של יום השבת קודש, באין פוצה פה ומצפצף.

הידיעות הללו הובילו את הרב מזרחי למאבק חסר פשרות על הפגיעה במסורת ישראל באכילת בשר דבר אחר באירוע פומבי, זאת במקביל למאבק אותו ניהל יחד עם עמיתיו מאגודת ישראל במחאה על חילול השבת ההמוני. עוד באותו יום בו פורסמה הידיעה, מיהר הרב מזרחי להגיד שאילתה לראש הממשלה דאז, גב' ג. מאיר, 'בדבר חילול השם שנגרם על ידי נציגים ישראלים שעלו לאונייה 'קווין אליזבת' עם עגינתה בנמל אשדוד'. בשאילתה תמה על המאורעות שגרמו לסערה רבתי בארץ: 'האם נכונות הידיעות והאם קיימות הוראות המחייבות את נציגי הממשלה בבואם להתארח בשם הממשלה, לדרוש הגשת אוכל כשר? ראש הממשלה נדרשת לברר אם הופנתה תשומת לבם של נציגי הממשלה שהוזמנו לסעוד באונייה 'קווין אליזבת' כי הם עברו על

סימון לשמאל: הרב פנחס לוינ מנהל מסיני בית יעקב בירושלים, הרב הלל ליברמן מנהל בית יעקב בארץ ישראל, הרב יעקב מזרחי

הספר החדש - דרך כוכב מיעקב

לארצם ולמולדתם כדי לראות בה את דמותה האמתית והמקורית של היהדות.

הרב מזרחי ציטט את שר התיירות המבקש לפתח אתרי תיירות שונים, וציין כי באתם האתרים אין שוני בין אלה שבארץ ובין אלה שבחוץ לארץ. ואדרבה בחוץ לארץ יש אתרים משופרים ומעניינים אף יותר. "מה שמושך את התייר היהודי לארצנו", טען הרב מזרחי, "הוא ההתעוררות הפנימית והרגשית לארץ אבותינו. התייר בא לא רץ כדי לראות קהילה יהודית במלוא מובן המילה, זה 'המגנט' הגדול המושך אותו לכאן ושומה עלינו להציג זאת לפניו".

בנאומו הזכיר את דברי ראש הממשלה אשר הביעה דאגה עמוקה מההתבוללות בגולה, ועל כך תמה: "האם מה שרואה התייר כאן יכול לעצור את ההתבוללות? כדי למנוע את ההתבוללות יש להראות לתיירים את ההווה היהודי המקורי, להראות להם את ההתיישבות החקלאית השומרת על המצוות התלויות בארץ ומקיימת את מצוות השמיטה, להראות להם כפרי נוער דתיים ועוד". וכדרכו, הוא לא הסתפק בטענות גרידא. הרב מזרחי ירד לפסים מעשיים והציע להקים כנסת הגיע זמן מנחה, והרב יעקב, שכל ימיו הקפיד מאוד להתפלל במניין, חיפש היכן נמצא בית הכנסת במישן הכנסת. לתדהמתו התברר לו שישנו בית כנסת, אלא שהוא אינו פעיל וה שנים רבות. כששאל את חבר רי הכנסת החרדים והדתיים על כך, התחמקו בתחנה שאין מניין. הוא לא יכול לשאת זאת, ועל פי בקשתו נפתחו שערי בית כנסת. המקום נוקה מאבקב שהצטבר בו ושם חללים יום יום. מאז, בכל יום שבו היה בכנסת בומן הפלתי מנחה וערבית, היה נשמך במסדרון הכנסת ומבקש מחברי הכנסת ומעובדיה להיכנס ולהשלים מניין.

הרב מנחם פרוש, המודיע תשרי תשמ"א

מקדש שם שמים בהליכותיו

בתפקידו כחבר כנסת, כמו בכל תפקידיו האחרים, קידש הרב יעקב מזרחי שם שמים ברבים. נרגשות ביותר היו חופי ערותיו כאשר השמיע מעל במת הכנסת את זעקתה של היהדות המקורית ומואחזת העמוקה נגד הפגיעה בקודש ישראל. הוא כאב את כאבה של "ישראל השנייה" אשר חלק מבניה פרק עול והלך מזרחי אל דחי, בהיעדר חינוך תורני. דבריו המרגשים הרעידו את לב השומעים, וגם אלה הרחוקים מתורה ומצוות ניצבו פעוריי פה לשמע דבריו נוקבים וכואבים, הבודקים מלב יהודי כואב דוואב.

בכל מקום שאליו הגיע בלט הרב יעקב במידותיו הנפלאות. גם בהיותו בכנסת, למרות שהיה חבר כנסת חדש וטרי, נהג ובעד רוח פברט בנייני יהדות, הוא התפעל מאיש. בימיו הראשונים בכנסת הגיע זמן מנחה, והרב יעקב, שכל ימיו הקפיד מאוד להתפלל במניין, חיפש היכן נמצא בית הכנסת במישן הכנסת. לתדהמתו התברר לו שישנו בית כנסת, אלא שהוא אינו פעיל וה שנים רבות. כששאל את חבר רי הכנסת החרדים והדתיים על כך, התחמקו בתחנה שאין מניין. הוא לא יכול לשאת זאת, ועל פי בקשתו נפתחו שערי בית כנסת. המקום נוקה מאבקב שהצטבר בו ושם חללים יום יום. מאז, בכל יום שבו היה בכנסת בומן הפלתי מנחה וערבית, היה נשמך במסדרון הכנסת ומבקש מחברי הכנסת ומעובדיה להיכנס ולהשלים מניין.

הסתדרות אגודת ישראל
סניף צפת

מורעה

ביום רביעי, כ"ב טבת תש"ז, בשעה 5 אחריצית חתקים בצפת בבית הכנסת, שארית הפלימה רחוב א'

אספת עם

מפעם מרכז אגודת ישראל יגיעו הרב ח. ב. וירניק הר' ש. י. גרוס הר' יעקב מזרחי הפותח: הרב ברוך ברזל ר' ישראל חיים ברקוביץ יומסור דו"ח על פעולותיו בעדיה

הקהל זמון ליבוא בהזמון זמן קדימך

נואם באספת עם בצפת, מפעולותיו הראשונות במסגרת אגודת ישראל. המודעה מארכיון אגו" בירושלים

נואם בעצרת הת עורורת בתל אביב, יחד עם מנהיגי אגודת ישראל

ההדים שלא התפוגגו

הדי הפרשה עוד לא התפוגגו. הרב מזרחי המשיך ותבע לש' נת את הגישה להגעת תיירים יהודים לארץ הקודש. בדיון בכנסת על פעולות משדר התיירות אמר כי המטרה העיקרית של פיתוח התיירות היא לעודד את אחינו היהודים שבארבע כנסות תבל לחזור

הספדו של ידיד

הרב מנחם פרוש ז"ל כיהן משך עשרות בשנים כחבר כנסת, כיושב ראש אגודת ישראל בירושלים ומבכירי אגודת ישראל. ההספד על ידידות הרב יע' קב מזרחי זצ"ל, מתוך מושב המרכז הארצי של אגודת ישראל, שהוקדש להספדים בתום 'שבעה', פורסם ב'המודיע' ד' תשרי תשמ"א (מובא להלן חלקית):

"כבר הוכירו כי הרב יעקב מזרחי ביקש שלא יספידוהו, אולם אנתנו לא התכנסנו להספידו, שלא אנתנו באנו כאן כדי לעמוד על מצבנו כאן בלעדיו. הרב יעקב מזרחי עלה לעולם האמת, מקום שצדיי קים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ושם מקומו, אך אנתנו התכנסנו כאן כדי לעמוד על מצבנו, על מצבה של אגודת ישראל לאחר שאחד ממנהיגיה הדגולים נפטר לבית עולמו.

"מי היה הרב מזרחי, קעת כאשר אנתנו מעלים על זכרוננו את הרב מזרחי וברצוננו להתחיל לתאר אותו, להעלות קווים לדמותו, אנו נזהרים במה נתחיל לתאר ולספר על דמותו. הייתי אומר גדול מרבן שמו, השם הזה של הרב יעקב מזרחי אין יותר צורך להוסיף לשמו תארים נוספים, השם כשלעצמו מגלם את הכל, מי שראה את הרב מזרחי רץ כצבי וגיבור כארי לקדש שם שמים, כאשר הלך להציג ידיו ישראל, הרב מזרחי בכל דרכיו מידותיו, התנהגותו, אצילות הנפש שלו, היה גדול מכדי שנעטרנה בתארים, גדול מרבן שמו.

"מה היה הקשר שלו עם אגודת ישראל, אם אנתנו שהכרנו אותו מבקשים לחזור לקשר הנפשי האישי העמוק בין הרב מזרחי לאגודת ישראל, הוא לא בא מבין חומותיה של ירושלים וראה את גדוליה ותכמיה שחיו בה בדרך הקודש, הוא לא היה אף פעם בורשה ולא בגור, לא ביוזניץ, הוא לא ידע מה זה וילנא, הוא לא ראה מעולם את מאור פניו של רבי מאיר שפירא, ובכן מה קשר אותו לתנועת אגודת ישראל?"

"תנא דבי אליהו אומר: לעתיד לבוא הקב"ה נר טל תורה בידו ושואל כל אחד ואחד מישראל כלום מה עשית שלא תשתכח תורה מישראל? בעצם יש הדואגים שלא תשתכח תורה במשחתם גם זה דבר גדול, יש העושים רבות שלא תשתכח תורה בעירם וגם זה דבר גדול מאוד כשלעצמו, אבל יש כאלה שעושים רבות שלא תשתכח תורה בארצם וגם זה דבר גדול עד למאד, אך לא זאת השאלה שישאל כל אחד ואחד מישראל לעתיד לבוא, השאלה ששואלים מכלל ישראל זאת אגודת ישראל, והרב מזרחי כאשר ראה שמישימתה של אגודת ישראל היא שלא תשתכח תורה מישראל, מכלל ישראל, הוא נקשר לאגודת ישראל, והוא מסר נפשו לאגודת ישראל ועשה הכל למענה.

"כשלושים שנה היה בכל אסיפותינו, כשלושים שנה השתתף בכל מערכותינו, יושבים כאן ראשי החינוך העצמאי, והם יכולים להעיד כי כמעט אין בית ספר אחד של החינוך העצמאי ברחבי הארץ אשר לרב מזרחי אין די בו, מי כמוהו יוכלו ימי להגיד שעשה כמעשי..."

"זוכר אני את התקופה בה כיהן הרב מזרחי כחבר כנסת, והוא לא היה יכול להתאקלם בה, הוא לא ידע איך אפשר לעלות על במת הכנסת ולתת שבחים לשר המשפטים המען להציע חוק המנוגד בתכלית לציווי התורה. הוא לא יכול היה להביט בפניו... כשנפדים צריכים להגיד דברים לשבח, כי הרב יעקב מזרחי בתמימותו נכונות, לא היה יכול לעמוד בפני משימות כאלה כי ישר היה צדיק היה ולא היה יכול להשלים עם המציאות המרה של התפקיד בגוב האריות הליחצות את המלחמה בדרכים אלה ואלו."

ההוראות, ואם אין הוראות כאלה – האם מוכנה ראש הממשלה לדאוג לכך שהוראות כאלה יינתנו? כן נדרשת ראש הממשלה לתת הנחיות לגורמים המזכירים, לפיהן לא יוסעו בשבת תיירים ומטיילים אל הכותל המערבי". בסיום השאילתה תבע הרב מזרחי מראש הממשלה לנקוט את הצעדים הדרושים כדי להבטיח ששבתיה לא תהפוך להיות ממשלת ישראל לא יפגעו במסורת המקודשת של עם ישראל, בבואם לייצג את הממשלה ואת הציבור.

המחאה והשאילתה נשאו פרי, לכאורה, רק לכאורה. בהצהרה רשמית הודיעה הממשלה שחילול שבת על ידי אגודת תיירים לא יישנה, מכאן ואילך תישמר כבודה של השבת ולא תותר עגינת אגודת תיירים בחופי ארץ ישראל ביום השבת. אולם הצהרות לחוד ומציאות לחוד. עוד לא נמוגו קולות המחאה שעוררה הקווין אליזבת, ואגודת תיירים נוספת עגנה בחופי ישראל ביום השבת, הפעם בנמל חיפה. של התיירים המגיעים לישראל"

ההדים הנרחבים לא הותרו לשר התחבורה כל ברירה. כעבור מספר שבועות הוא עלה להשיב על טענותיהם ומחאותיהם של חברי רי הכנסת של אגודת ישראל מעל דוכן הכנסת. משך שעה ארוכה הוא התפלל בתירוצים שונים ומשונים, הוא טען שלמרות שכבר שנה מראש החלו ההכנות הראשוניות לקראת בואה של ה'קווין אליזבת' אל חופי ישראל, הרי שאת התאריך המדויק קבעו רק בימים האחרונים. הוא גם התעקש שקבלת הפנים שכללה תזמורת ניצוגית ממשלתית לא היתה רשמית, אותה טענה מתפתלת הוא גם טען על אודות אלה שהאביסו עצמם בנתחיו בשר טרף על סיפון האניה. על השאילתה בנוגע לאגודת ישראל ש'פרנס' טען השר פרס, כי סמוך לתאריך בואה ממתוכנן שונה מטלול האניה והיא הודיעה על הקדמת בואה ביום אחד. נעשה ניסיון לשנות את מועד בואה והפעולה הזו לא צלחה. ברור היה לכולם, וכך גם נקבע בצורה רשמית, שיותר לא יותרו אגודות תיירים לעגון בעיצומה של השבת בחופי ישראל.

שבת קודש פרשת אחריימות תשל"ג. אגודת ישראל ש'פרנס' עגנה בנמל חיפה תוך כדי חילול שבת מתרים. ולא שהיתה כאן חוסר מודעות. 'הועד למען השבת' בחיפה הזהיר והתריע מבעוד מועד בפני כל הגורמים הרלוונטיים על האגודת העתידה לעגון בנמל בעצם יומא דנשמתא. ההתרעות כולן חזרו ורקם, תפניות נדחו והתזוהרות לא קיבלו כל יחס. האגודת הטילה עוגן במהלך יום השבת.

עגינה חצופה

שבת קודש פרשת אחריימות תשל"ג. אגודת ישראל ש'פרנס' עגנה בנמל חיפה תוך כדי חילול שבת מתרים. ולא שהיתה כאן חוסר מודעות. 'הועד למען השבת' בחיפה הזהיר והתריע מבעוד מועד בפני כל הגורמים הרלוונטיים על האגודת העתידה לעגון בנמל בעצם יומא דנשמתא. ההתרעות כולן חזרו ורקם, תפניות נדחו והתזוהרות לא קיבלו כל יחס. האגודת הטילה עוגן במהלך יום השבת.

החוצפה הרקיעה שחקים.

הרב מזרחי החליט לא לשתוק גם הפעם ויצא למלחמת חורמה חוקתית. במהירות הבוק הוא הגיש שאילתה נוספת, הפעם לשר התחבורה מר שמעון פרס. "מה הסיבה לבואה של האניה 'פרא נס' לנמל חיפה דווקא בשבת?" שאל בתדהמה מעל דוכן הכנסת. "האם הנהלת נמל חיפה ניסתה לשנות את מועד בואה של האניה

הרב מזרחי (ראשון משמאל) בדיוני מחלקת הקליטה והעלה של אגודת ישראל

נואם באירוע של 'בית יעקב' - כניוס כחות כ' באיוזר המרכז